

Əli Rza Xələfli

BİR ATANIN DÜZ YOLU

Bədənə ağır-acı islansa yaşda gələr,
Neçə illət mədəyə çox yesə, aşda gələr.
Qəlbimizə yaralar, ruhumuza tənələr,
Doğruya əyri baxan gözləri çaşda gələr.

Bu torpağın başına hansı göyden yağdı daş,
Danışar doğru-düzü dilə gəlsə qaya, daş...
Əlinə daş götürüb yerisə dəli qardaş,
Ölüm iblis donunda havalı başda gələr.

Sözün ölməz dəyəri dəyərlər ölsə yenə,
Saxlayar qoxusunu qızılgül solsa yenə;
Qalaq-qalaq suallar cavabsız qalsa yenə,
Neçə sirrin cavabı axır ki, yaşda gələr.

Yığar bəxtin dərzisi iynəsini, sapını,
Əmrə müntəzir durar olsa haqqın tapını...
Allahın nizamı var bir gün açar qapını,
Diləklər göz üstündə çatılmış qaşda gələr.

Səhrada yalnız qalsan, təklik düşsə payına,
Zülmət qaranlıq çöxsə bəxtinin sarayına;
Çağırın yer üzünü harayına, hayına,
Üzölmüş inam, ümid yenə qandaşda gələr.

Səhər gülə üzünə, günün aydın dəm ola,
Aydınlığın bir dəm yox, ömürdə hər dəm ola.
Qanan, bilən, tanıyan qəlbinə həmdəm ola,
Təskinliyə xoş ovqat dostda, yoldaşda gələr.

Səyyad oldu Xələfli usanmadı ovundan,
Çoxları tora düşdü tamahının tovundan;
Payına nə düşəcək bu dünyanın sovundan?
Qismət olsa bir yazı məzarda, daşda gələr.

Bu gün nəyi yazıram: söz bilər, qələm bilər,
Nəyi necə yazmışam: el bilər, aləm bilər.

Gözlərim od daşıyar bircə sözə yetincə,
Canım cəzana gələr təzə fikir bitincə.

Düşüncə qatarımın içində söz gəzirəm,
Qəlbimdə qalamağa od-ocaq, köz gəzirəm.

Vicdanımla çəkirəm hər ağrını, dərdi mən,
Söz üstündə savaşın əsgəri mən, mərdi mən.

Dilim-dilim dillərin yarası var qəlbimdə,
Mənaların xal düşən qarası var qəlbimdə.

Yazıldıqca açılır neçə nəsil tarixi,
Nəsil-nəsil yazılır yurdun əsil tarixi.

Tarixdən əlac tapar, hər yaranın illəti,
Tarixə sayğu, hörmət hifz eləyər milləti.

Yenə tarixdən keçir gələcəyin düz yolu,
Birüzlü həqiqətin acı, şirin söz yolu.

Həqiqəti deməyən dillər nəyə gərəkdir?
Dil açıb danışmayan illər nəyə gərəkdir?

Bir danışan kitabdı canlı, tarix insanlar,
Vicdanına kor baxar danışmayıb susanlar.

Şahidlərə tapınmaq tarixə sədaqətdi,
Hər canlı şahid özü tarixi həqiqətdi.

Hər mizanın yeri var tarixin yaddaşında,
Hər yaranın izi var atılan yad daşında.

Çağır canlı şahidlər kitab-kitab oxunsun,
Həqiqətin xalısı naxış-naxış toxunsun.

Göz oxşayan rənglərin səsini dinləyərsən,
Ruhundan ayrı düşən səsləri ünləyərsən.

Bizim Cavadoğlunun özü canlı kitabdır,
Oxuyana, bilənə sözü şanlı kitabdır.

Atasından danışar tarixin özü kimi,
Qardaşından söz açar ocağın közü kimi.

Hər keçmiş əhvalatın içində bir dərd yatır.
Danışdıqca hər dərdin yangısı ocaq çatır...

Gözlərimin önündə yanan tarix danışır,
Çox örtülü sirləri qanan tarix danışır.

Millətin taleyinə yanan ürək görürəm,
Bir işıqlı səhərə istək, dilək görürəm.

Bitməz Vətən sevgisi müdrik Cavadoğlunun,
İtməz arzu-diləyi bu uca ad oğlunun.

Hörməti, taxtı uca doğru-düzgün yanında,
Halallığın haqqını qoruyar ad-sanında.

Kimin hardan gəldiyi öz yolundan bəllidir,
Sənətkar necə yazır, söz yolundan bəllidir.

Yaddaşdakı ocaqdan alışan xatirələr,
Sinəmizdə od olar danışan xatirələr.

Dolanır zaman-zaman yaddaşın səyahəti,
Bir əfsanə, nağıldı hər daşın səyahəti.

Mən də Cavadoğlunun öz adından danışım,
Söz açım teleyindən, həyatından danışım.

Başı uca eləyən sağlam əqidə, fikir,
İnsanı ucalığa amalı, yolu çəkir.

Əyriyə ələndikcə həqiqətlər üz olur,
Necə ki, yonulanda əyri ağac düz olur.

Dumanlar dağıldıqca dağlar açar gözünü,
Söz də sözü çəkdikcə tarix deyər sözünü.

Düz atanın yoludu hər oğulun öz yolu,
Atalara şərəfdi doğru yolu, düz yolu.

Dostum Cavadoğlunun atası Cavad kişi,
Qazanıb halallıqla böyük şöhrət, ad kişi.

Həyatı örnək olan atalardan söz açaq,
Dumanları dağıdaq, düyünləri düz açaq.

Ata kimdi, oğul kim - göz olum, söz arayım,
Neçə sönmüş ocağa od olum, köz arayım.

Hər oğul bir budaqdı - əzəl kökdən danışım,
Tarixdən söhbət açım, bir söykəkdən danışım.

Budaqlar çiçək açmaz kökdən şirə gəlməsə,
Yaz dumandan siyirməz çiçək-çiçək gülməsə.

Beləcə bu dastanın Cavad kişi yolu var,
Dastançı yaxşı bilir sözün neçə qolu var.

Dəfələrlə ölümü üstünə gələn gördü,
Ölümə ayaq verən düşməni gülən gördü.

Əyilmədi, sınımadı ölümün qabağında,
Yaşadı öz bəxtinin arandında, dağında.

Otuzuncu illərin qorxu küləyi əsir,
Damarlarda qan donur, istəklər olub əsir.

Gənc Cavada deyirlər firqəyə gəlməlisən,
Gərək olsa firqənin yolunda ölməlisən.

Dolaşır danışanlar çaşıra bilməz onu,
Təmkinini dağıdıb, daşıra bilməz onu.

Şərə yox söyləsə də, düz sözə düzdü deyir,
Yalanı qamçılıyıb, doğrunu-düzü öyür.

Barmağını dişləyən firqəçilər döyükdür,
Kommunadan danışan çərənçilər döyükdür.

Bundan kommunist olmaz: keçmişində ləkə var,
Bu Cavad bizdən deyil, olmaz ona etibar.

Qardaşı Salman Dönməz yada düşür yenə də,
Qazanda qarayaxma aşı bişir yenə də.

poema

Bunlar hələ az imiş, bu yandan da qaçaqlar,
Onun yolunu kəsir, hökm eləyir qoçaqlar.

Dağlarda Qaçaq Məcid hökumətlə vuruşur,
Dayısı Məlik kişi dəyanətlə vuruşur.

Məcid qan-qan deyəndi, Məlik kişi təmkinli,
Biri aqıl, müdrikdi, biri qəzəbli, kinli...

El saxlayar qaçağı, - belə söz var əzəldən,
Biri yalan olsa da, biri düz var əzəldən.

Qaçaq Məcid siyahı çıxarır öz cibindən,
Bu firqə ağacını gərək kəsək dibindən.

Qaçaq Məcid əmr edir öz qaçaq yoldaşına,
Zəhər qataq gərək biz firqəçinin aşına.

Kəndiri verib deyir: - bağla onu budağa,
Gücümüzü göstərək bu arana, bu dağa.

Bu zaman Məlik kişi deyir saxla silahı,
Qoymaram öldürəsən, yoxdu onun günahı.

Biri öldür desə də, o biri olmaz deyir.
Biri düzə dayaqdı, o biri çəkib əyir.

Üçüncü qaçağın da əlində kəndir durub,
Cavadın taleyində fələk bir divan qurub.

Kim ölür, kim öldürər; onu hələ bilən yox,
Ölümün qabağında ağlayan çox, gülən yox.

Ancaq Cavad dayanıb səssiz sükut içində,
Haqq-ədalət savaşır, onun ömür köçündə.

Məlik kişi qətiyyət, inad göstərir yenə,
Tanrı özü dayaqdır, həqiqəti deyənə.

Dayısından inciylə qaçaq Məcid çəkilir,
Həqiqət qalib gəlir, ölüm qaçıb əkilir.

Sonralar Cavad kişi, yada salıb deyərdi,
Haqsızlar qalib gəlsə dünya qara geyərdi.

Ədaləti qorudu o zaman Məlik kişi,
Allahına güvənib dəyişirdi gərdişi.

(Davamı 9-cu səhifədə)

BİR ATANIN DÜZ YOLU

(Əvvəli 8-ci səhifədə)

Hara getdi o zaman qaçaq Məcid, bilmirəm,
Amma Məlik kişini heç unuda bilmirəm.

Düşünürəm indi də o, ruhumda yaşayır,
Taleyimin yükünü o, mənimlə daşıyır.

Beləcə yaxşılıqlar unudulmur həyatda,
Həyatın bir üzü də yaxşılıqdır həyatda.

Xəyal bizi çəksə də günümüzə yol uzun,
Çay da çaya qovuşur, lap olsa da qol uzun.

Qaçaqqlar öldürmədi, qaçaqlardan sovuşdu,
Düşündü ki, taleyi xoş gününə qovuşdu.

İndi də "enkevede" çəkdi sorğu-suala,
Cavad cavab verirdi neçə qurğu suala.

Həbs edib apardılar gecələrin birində,
Ölüm yenə gülürdü onun həndəvərində.

Ziyan vurub kolxoza müsavətçi qardaşı,
İttihamlar, hədələr... yağır böhtan, şər daşı.

Yox, deyəsən bu dəfə uzandı çək-çevirlər,
Uzandıqca çək-çevir sevindi mücavirlər.

Salman tutulub gedib, indi növbə onundu,
Cavad qəmli düşünür, bu da sənin sonundu.

Hər baxışın altından neçə qərəz boylanır,
Ölüm ziyafət verir, dadlı çərəz boylanır.

Cavadı gecə ikən aparıblar Gəncəyə,
Sınıf düşmənsən deyər, çəkiblər işgəncəyə.

Firqənin biletini atmısan doğrudurmu?
Lenini, Stalini satmısan doğrudurmu?

Qaçaqqlar öldürməyib, səni sağ buraxıblar,
Çəkməyiblər sinənə çarpaz dağ, buraxıblar.

Onlara işləmişən düzü budu, desənə,
Doğrusunu söyləmişən rəhm edərək biz sənə.

Cavad Məmməd oğlunun iradəsi qırılmaz,
İnam, ümid cəbhəsi yarılmaz ki, yarılmaz.

Erməni müstəntiqin hədə-hərbəsi bitmir,
İngəncələr, cəzalar qurtarıb sona yetmir.

Kişi qeyrətli Nabat hünərdə, adda təkdir,
Nabat kimi qadınlar yenə həyatda təkdir.

Gəncə quberniyası, "enkevede" binası,
Burdadır işin kökü, bünövrəsi, binası.

Böyük rəisin özü qəbul eləyir onu,
Nə ilə qurtaracaq, bilinmir işin sonu.

Bu, Əli Katibli... vardır belə bir güman
Məmmədin süfrəsində qonaq olub bir zaman.

İstiqlal zamanında o da üzde olmuşdu,
Nuru Paşa yanında, dildə, sözdə olmuşdu.

İndi zaman dəyişmiş o da kommunist idi,
Bu da belə həyatdı, bu da belə taledi...

...Rəis Əli Katibli əsli, nəsli tanıdı,
Yada saldı illəri, ötən fəslə tanıdı.

Bu ağbirçək ananın qüruru yenilməzdir,
Oğlu üçün yalvarmır, həqiqətdən dönməzdir.

- Oğlumu istəmirəm, doğrunu istəyirəm,
Bu yalanı kim qurub, qurğunu istəyirəm.

Ay oğul, bir de, görüm, nə dövrəndi bu, belə,
Baxmır ağa-qaraya, sovrur əsən yelə.

Böyük-kiçik bilməyən, at oynadır hər yerdə,
Başsızlar baş olublar indi xeyirdə, şərdə.

Sarsılır bu məntiqdən rəis ayağa durur,
Yarışır kürsüsündən sanki dayağa durur.

Rəis Əli Katibli göstəriş verir haman,
Dustağı azad edin elə indi, bu zaman.

Cavad azad olundu, Salmansa uzun illər,
Çək-çevirdə saxlandı, çox əsdi acı yellər.

Yaddaşlarda yaşayan bir nəsəl tarixini,
Yazsan vicdan borcudur düz, əsil tarixini.

Söz içində söz yatır, danışdır dillənəcək,
Dağılan yuxularda mənalar güllənəcək.

Talelər, faciələr istiqlalın təməli,
Bir canlı salnamədir, hər insanın əməli.

Bu Vətənin dərini biz çəkməsək kim çəkər,
Çəkilməsə dərd yükü yenə dövrən dərd əkər.

Gədəbəy dağlarında əfsanələr yaşayır,
Yaşayan əfsanələr dərdli tarix daşıyır.

Alnabatdan hər soruq bir kitab, bir yazıdır,
Yazısız qalsa tarix, susuz çöldür, yazıdır.

Sözlər Cavadoğlunun dilində xatirədi,
Ötən ömrün ayında, ilində xatirədi.

Danışır ki, atamın gör nə imiş günahı,
Guya təxribat edib düşünməyib sabahı.

Yaxşı dayağ vurmayıb o, binanın damına,
Yel gələndə uçurub qəza çəkib kamına.

Atam ağac ustası, xarrat olub əzəldən,
Qapı-pəncərə üçün ağac yonub düzəldən.

Alnabatda neçə ev dağılıb bu tufandan,
Kolxozun binası da zərər çəkib bu yandan.

Atama deyiblər ki, dayağı pis vurmusan,
Zərər dəysin kolxoza, işi belə qurmusan.

Əslində, bəhanədi bu söz-söhbət binadan,
Əldə əsas olmayıb yapışmalar binadan.

Təbii fəlakəti şişirdib baş bilənlər,
Şişirdiblər yalanı, doğrunu daş bilənlər.

Axı doğru daş deyil, dillənər düzü deyər,
Çevirsən hansı yana, astartı, üzü deyər.

Beləcə döyüşdü ağ-qara səhər-axşam,
Səhər sevinc gülmürdü, gülürdü qəhər axşam.

Döyülürdü qapılar qaranlıq gecələrdə,
Gülüşlər yox olmuşdu, meydan qalmışdı dərdə.

Güdüür, izləndirdi tüstüsü qalın çıxan,
Hörmətli adam idi, donos yazan, ev yıxan.

Soyuq Şimal küləyi ürəklərdən əsirdi,
Gələcək arzuları, diləkləri kəsirdi.

İnsanlıq ayaqlanır, heysiyyət tapdanırdı,
Allahlıq iddiası Allahı da danırdı.

Uzanırdı gecələr illərin qanadında
Hökmlər yazılırdı ölümün qan adında.

Kəsik dillər çırpınır, ağızlar məhbəs olmuş,
Çırpınan istəklər də kəsilən nəfəs olmuş.

Bu yerdə Mövlanədən bir inci yada düşdü,
Sanarsan bir damla su ocağa, oda düşdü.

Üyüt halal ruzini zəhmət dəyirmanında,
Yoğur göz yaşlarında, bişir könül odunda.

Halal xırman üstündə dolandır ələyini,
Yenə düzlük, doğruluq qoruyar taleyini.

Xələfli də Rumidən aldığına sevindi,
Sözün çeşmə başında qaldığına sevindi.

Ey könül, bu dünyanın nəyi var ötər keçər,
Amma söz saf toxumdu, yaddaşda bitər keçər.

Gözlü korlar içində yaşadım öz ömrümü,
Yanar işıq elədim əriyən söz ömrümü.

Kitab-kitab adları çəkdim sözə gətirdim,
Gözlü korlar içində oda, közə gətirdim.

Ruzimi yetirənə min dəfə şükür dedim,
Ürəyimdən qan içdim, gözlərimdən od yedim.

Qanmazların əlində dövrənə əsir gördüm,
Yalanların önündə doğrunu əsir, - gördüm.

Bu da belə zamandı, düzü asıb, bağlayıb,
Həqiqətin ağzına daşı basıb, bağlayıb.

Ziyalının dilində qədək kəsir sözünü,
Düşüncə öz içində yeyir əsir sözünü.

Gör necə ölkədi ki, aşır-daşın barı var,
Bircə tikə çörəyə möhtacdı sənətkarlar.

İnam mənim dayağım, qəlbim qanlar içsə də,
Qurular haqq divanı, min il gəlib keçsə də.

Bilərlər nə çəkmişəm, bu dövrənin əlindən,
Nəyi necə yazmışam, Cavadoğlu dilindən.

Çoxları xəzinədən pay aldı, quyruq yedi,
Xələfli vicdanından hökm aldı, buyruq yedi.

Bu dövrən mənimdi - desə də biri,
Bir gün sonun çatdı deyilər, gedər.
Haqsızlar zoruna çox güvənməsin,
Qaməti, kamanı əyilər, gedər.

Biri qara daşı ata, danışa,
Doğrunu, düzgünü sata, danışa.
Mənafe dalında yata, danışa,
Axır el dilində söyülər, gedər.

Biri çıraq ola, əriyə, sola,
Bir sınımış budağa kövrələ, dola.
Yaxşını, yamana ayıra, bölə,
Şan-şöhrət qazanar, öyülər, gedər.

Kişilk bir üzdü hara çəkilsə,
Pozulmaz adına qara çəkilsə.
İnamı, inadı dara çəkilsə,
Dönməz ilqarından, döyülər, gedər.

Yetməz bir mənzilə çaşqın yolunda,
Qərq olar qaldısa daşqın yolunda...
Xələfli bilir ki, eşqin yolunda
Ölüm bir libasdır, geyilər, gedər.

